

ВИЩА ШКОЛА

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ 9/2011

Засновник — Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Виходить 12 разів на рік. Видається з січня 2001 року

ЗМІСТ

ПРЕС-СЛУЖБА МОНМС УКРАЇНИ ІНФОРМУЄ	3
ОСВІТА І СУСПІЛЬСТВО	
Олександр Бандурка. Про сьогодення вищої освіти в Україні	7
Юрій Зінковський. Вища освіта у вітчизняних системах навчання та економіки	16
ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА	
Микола Головань. Система компетенцій випускника вищого навчального закладу напряму підготовки "Фінанси і кредит"	27
Ігор Лютий, Олена Яфінович. Майбутні фінансисти заявили про себе	39
АНАЛІЗУЮТЬ НАУКОВЦІ	
Володимир Логвін. Вода — ресурс, який визначає шляхи розвитку людства	55
Микола Хорунжий. Науково-педагогічні школи як головний критерій оцінки інтелектуального потенціалу та суспільного визнання сучасних університетів	61
Дмитро Панасевич. Новий підхід до формування структури та змісту переліку напрямів підготовки і спеціальностей бакалаврів	72
Ілля Девтеров. Інтермен як нова особистість	83
Володимир Кулішов. Дослідження сучасної світової глобалізації в економічних процесах	92
КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОСВІТА	
Світлана Грипич, Ольга Білявцева. Підготовка фахівців спеціальності "Культурологія" на базі наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету	101
Володимир Руденко. Проектування культурологічної спрямованості вищої освіти	108
СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ	
Юрій Кращенко, Анатолій Ігнатович. Концептуальні засади розвитку студентського самоврядування в Україні	117
Анотації	127

УДК 378 [027.7:008]

Світлана Грипич, директор наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету, доцент кафедри теорії літератури та славістики;
Ольга Білявцева, доцент кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету, кандидат мистецтвознавства

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “КУЛЬТУРОЛОГІЯ” НА БАЗІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Ключові слова: навчально-виховний процес, інтелектуальний розвиток, інформаційний центр, поліфункціональність, інформаційне забезпечення.

Підготовка майбутніх фахівців у вищій школі є складним, комплексним процесом. У ньому, як відомо, поруч із випусковими кафедрами, провідну роль відіграє наукова бібліотека. Адже саме цей структурний підрозділ допомагає скоординувати комплексну діяльність професорсько-викладацького та студентського колективів університету. Він виступає локальним інформаційним центром, здатним інтегрувати теоретичні знання та практичний компонент навчання у цілісний механізм роботи.

Фактично із часу здобуття Україною державної незалежності розвиток її інформаційно-освітнього простору регулюється нормативно-правовими актами, зокрема законами “Про інформацію” (1992), “Про національну програму інформатизації” (1998), “Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки” (2007), Державною програмою “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006—2010 роки тощо. Відтак уся діяльність наукової бібліотеки вищого навчального закладу має й важливе суспільне, соціокультурне значення, спрямовується на гуманізацію, інтелектуалізацію, освіченість наших громадян, з яких чималу частку складає студентство. Адже надалі вони вже будуть представляти не тільки навчальний заклад, в якому здобули свій фах, але й, можливо, країну у світових масштабах.

Вітчизняні та зарубіжні науковці сьогодні звертають значну увагу на роль бібліотеки ВНЗ в організації навчально-виховного процесу. Так П. Рогова¹ та Я. Шрайберг² акцентують увагу на місці наукової бібліотеки у системі вищої освіти, її роботі в умовах правової та технологічної еволю-

¹ Рогова П. Інформаційний простір України: роль освітянських бібліотек у його формуванні [Ел. ресурс] / П. Рогова, Н. Вараксіна // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2008. — № 1. — Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em7/emg.html>.

² Шрайберг Я. Бібліотеки в умовах правової та технологічної еволюції процесів суспільно-го розвитку / Я. Шрайберг // Вища школа. — 2008. — № 10. — С. 33—48.

ції суспільного розвитку; О. Баркова³, О. Баришева⁴, Б. Бочаров⁵, Л. Влащенко⁶, Н. Давидова⁷, В. Іванов⁸, В. Качаліна⁹, О. Кожевникова¹⁰, Ю. Ткаченко¹¹ у дослідженнях підкреслюють інформаційно-виховну функцію, потребу у створенні електронних бібліотек у сучасних ВНЗ; Т. Астапенко¹², Л. Бур'ян¹³, І. Перепелиця¹⁴ доводять необхідність формування екологічної свідомості та культури.

Активність дослідників закономірна у зв'язку з такими актуальними причинами:

1. Стрімке реформування вищої освіти України.
2. Гостра конкуренція на вітчизняному видавничому ринку.
3. Обмеження фінансових можливостей ВНЗ та фізичних осіб.
4. Трансформація традиційної бібліотечної мережі в електронну згідно з вимогами часу.

5. Витіснення бібліотек мережею інтернет-центрів, клубів, кафе.
6. Недостатній рівень створення вітчизняного інформаційного простору порівняно зі світовим.

7. Слабка мотивація індивіда формувати інтелектуальну, моральну культуру засобами друкованих джерел.

Останній пункт сьогодні викликає особливу стурбованість у середовищі освітянської еліти, адже цілком очевидно, що інтелектуальний розвиток студента перш за все базується на книжкових фондах, фундаментальних працях професійного спрямування, що тривалий час накопичуються в бібліо-

³ Баркова О. Електронні ресурси як об'єкти універсальної електронної бібліотеки / О. Баркова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2004. — № 2. — С. 75.

⁴ Баришева О. Угрожает ли Интернет существованию библиотеки? / О. Баришева // Библиография. — 2002. — № 4. — С. 3—13.

⁵ Бочаров Б. Особливості формування фонду електронної бібліотеки навчального закладу / Б. Бочаров, М. Воеводіна, І. Рябенко // Вісник книжкової палати. — 2006. — № 12. — С. 37—38.

⁶ Влащенко Л. Технологія створення колекції повнотекстових електронних видань у бібліотеках / Л. Влащенко, Т. Грищенко, О. Нікітенко // Бібліотечний форум України. — 2005. — № 4. — С. 26—30; Влащенко Л. Електронні бібліотеки та інформаційно-бібліотечні системи / Л. Влащенко, Т. Грищенко, О. Нікітенко // Бібліотечний форум України. — 2006. — № 3. — С. 2—3.

⁷ Давидова Н. Фонды электронных документов в библиотеке / Н. Давидова // Научные и технические библиотеки. — 2005. — № 2. — С. 60—65.

⁸ Иванов В. Электронная библиотека как индикатор статуса университета / В. Иванов // Научные и технические библиотеки. — 2007. — № 8. — С. 22—31.

⁹ Качалина В. Интернет-ресурсы в формировании библиотечных фондов (дайджест) / В. Качалина // Библиотечное дело — XXI век. — 2004. — Вып. 2 (8). — С. 96—122.

¹⁰ Кожевникова Е. Виртуальная библиотека — к услугам пользователей университета / Е. Кожевникова // Научные и технические библиотеки. — 2004. — № 12. — С. 41—52.

¹¹ Ткаченко Ю. “Електронні”, “цифрові” та “віртуальні” бібліотеки: термінологічні зауваження / Ю. Ткаченко // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 2. — С. 14—16.

¹² Астапенко Т. Формування екологічної свідомості засобами інформаційно-бібліотечної роботи / Т. Астапенко // Екологічний вісник. — 2006. — № 2. — С. 28—29.

¹³ Бур'ян Л. Екологічне просвітництво як важлива складова діяльності публічної бібліотеки / Л. Бур'ян // Бібліотечний форум України. — 2007. — № 3. — С. 31—34.

¹⁴ Перепелиця И. Библиотека как центр экологической культуры / И. Перепелиця // Бібліотечний форум України. — 2006. — № 1. — С. 37—38.

теці університету. Не секрет, що чимало педагогів відзначають все більшу апатію серед студентської молоді щодо якісної роботи з навчальним посібником, монографією, енциклопедичними джерелами. Популярним у наш час стає ксерокопіювання, замовлення рефератів, курсових, дипломних робіт через електронні носії інформації. До того ж мода на оргтехніку, сучасні технології значною мірою підірвала авторитет традиційної для України книжкової культури, її духовного потенціалу.

Дискусія навколо цих питань надалі буде тільки загострюватися, адже, з одного боку, в міру своїх досить слабких можливостей наше суспільство прагне відповідати європейським вимогам вищої освіти, а з іншого — відчуває неготовність індивідів розвивати нові вміння, не руйнуючи традиційні. Саме неготовність молоді особи до комплексної діяльності як із друкованими, так і з електронними джерелами науково-дослідного характеру слід розглядати як основну причину часткового зниження рівня якості навчання не тільки у вищій, але й у середній школі.

Поліфункціональність сучасної наукової бібліотеки тісно пов'язана із формуванням електронних каталогів і баз даних, наукових архівів, сайтів, порталів, створенням системи електронних фахових публікацій, про що детальніше можна ознайомитися у працях уже згаданих авторів¹⁵. Внаслідок цього очікується розширення віртуального доступу користувачів до необхідного інформаційного надбання країни, що потребує ще більш відповідального ставлення громадян до збереження накопиченої століттями друкованої продукції та вміння нею користуватися.

Як відомо, процес формування електронних бібліотек зумовив прийняття рішення інформаційно-бібліотечною радою Національної академії наук України доручити Науковій бібліотеці України імені В. Вернадського забезпечити передачу в науково-дослідні установи НАН копій електронного каталогу, а установам організувати передачу до НБУВ загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів з метою створення електронної наукової бібліотеки НАН України.

У перспективі також створення Національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу — однієї зі складових Національної програми інформатизації. Як зазначає П. Рогова, такий крок передбачає формування зведених електронних каталогів відомчих і територіальних об'єднань бібліотек, баз даних ретроспективної національної бібліографії України та комплексу тематичних баз даних з реферативною, фактографіч-

¹⁵ Баркова О. Електронні ресурси як об'єкти універсальної електронної бібліотеки / О. Баркова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2004. — № 2. — С. 75; Барышева О. Угрожает ли Интернет существованию библиотеки? / О. Барышева // Библиография. — 2002. — № 4. — С. 3—13; Бочаров Б. Особливості формування фонду електронної бібліотеки навчального закладу / Б. Бочаров, М. Воеводіна, І. Рябенко // Вісник книжкової палати. — 2006. — № 12. — С. 37—38; Влащенко Л. Технологія створення колекції повнотекстових електронних видань у бібліотеках / Л. Влащенко, Т. Грищенко, О. Нікітенко // Бібліотечний форум України. — 2005. — № 4. — С. 26—30; Влащенко Л. Електронні бібліотеки та інформаційно-бібліотечні системи / Л. Влащенко, Т. Грищенко, О. Нікітенко // Бібліотечний форум України. — 2006. — № 3. — С. 2—3; Давыдова Н. Фонды электронных документов в библиотеке / Н. Давыдова // Научные и технические библиотеки. — 2005. — № 2. — С. 60—65; Иванов В. Электронная библиотека как индикатор статуса университета / В. Иванов // Научные и технические библиотеки. — 2007. — № 8. — С. 22—31.

ною, аналітичною інформацією; доступ до інформаційних ресурсів системи через Інтернет і приєднання вітчизняних бібліотек до глобальної мережі¹⁶.

З одного боку — досягнення значні, а з іншого — сьогодні досить мляво озвучується потреба повернути повагу і любов до української книги (наукової, популярної, художньої тощо) у її друкованому форматі. Є реальна загроза зниження зацікавлення молоді, яка вже не завжди відчуває потребу у прочитанні й осмисленні друкованого видання, створенні домашньої книжкової бібліотеки (що має бути обов'язком інтелігенції!), “живих” дискусіях щодо нових фундаментальних надходжень, які часто потребують і критичної оцінки. Дещо скомпрометованим є рівень довіри громадян до бібліотеки (у тому числі й університетської), що приводить студентів до невиправданого переконання щодо відсутності у її фондах необхідного їм джерела. Така стереотипна констатація факту, у свою чергу, штовхає їх до перебування в інтернет-центрах, клубах тощо, замість самостійної інтелектуальної праці.

Отже, постають риторичні питання про кількість та якість, зміст і форму, а поки їх обговорення у контексті обраної теми не на першорядному місці, населення України починає втрачати в інтелектуальному розвитку. Поширена думка, що електронні мережі допоможуть значно скоротити фінансові витрати населення на купівлю книг, є абсурдною. При підрахунках оплати послуг інтернет-провайдерів, клубів, центрів реально видно, що витрати є чималими. Проте заведений глобалізацією механізм і надалі сприяє поширенню в суспільстві часто сумнівних ідей та гасел. Шкода, що вони при цьому майстерно оминають освітньо-культурну проблему країни, рівень елітарної, моральної культури громадян. Більше того, вже сьогодні стає очевидним, що з такими темпами наша молодь досить скоро може відчути апатію і до електронних ресурсів, бажаючи ще більшого спрощення самостійної роботи, цілковитого уникнення інтелектуального навантаження, наприклад, шляхом пасивного прослуховування навчальної інформації на електронних носіях.

Локалізуючи тему, зазначимо, що і частина студентів Рівненського державного гуманітарного університету, на жаль, ігнорує той факт, що фонди його наукової бібліотеки налічують більш ніж півмільйона (!) фахових джерел (станом на 1 січня 2009 року нараховано 517 520 примірників). Це надзвичайно потужний ресурс для освітянської структури, завдяки якому можна впевнено конкурувати з провідними ВНЗ країни. Поширення інформації про активи нашої наукової бібліотеки ставить і її саму, і університет на гідну сходинку серед вітчизняних вищих навчальних закладів.

Від часу офіційного заснування бібліотеки (1 січня 1945 року, в абсолютно інших умовах діяльності ВНЗ) до сьогодні відбулося чимало позитивних змін, перш за все, пов'язаних із прагненням високопрофесійного колективу забезпечити і студентам, і професорсько-викладацькому складу якісні умови праці. Відділи обслуговування, зосереджені у різних корпусах

¹⁶ *Рогова П.* Інформаційний простір України: роль освітянських бібліотек у його формуванні [Ел. ресурс] / *П. Рогова, Н. Вараксіна* // *Інформаційні технології і засоби навчання*. — 2008. — № 1. — Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em7/emg.html>.

університету, допомагають вчасно і якісно відшукати та опрацювати необхідну інформацію, організувати свою роботу у досить комфортних умовах.

Досить вагомою є роль наукової бібліотеки РДГУ у підготовці фахівців-культурологів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів. У цьому структурному підрозділі функціонує й відповідний сектор — культурно-просвітницької діяльності. Він забезпечує пропаганду і популяризацію книжкового фонду та найкращих надбань суспільства в галузі науки, культури, мистецтва, літератури.

Співпраця колективу кафедри, студентів спеціальності та наукової бібліотеки РДГУ є плідною й активною, чому сприяє постійне оновлення фахової літератури (монографій, навчальних посібників, періодики), що детально відображено у каталогах, проведення щорічних зустрічей працівників бібліотеки із першокурсниками, залучення бібліотекарів до відповідної співпраці і в межах діяльності студентського наукового товариства "Афіна", що із 2001 року функціонує на кафедрі культурології. Завдяки таким зустрічам майбутні культурологи постійно одержують кваліфіковану інформацію про нові надходження до читальних зал та абонементних відділів бібліотеки, отримують запрошення на тематичні виставки, які регулярно організовують співробітники бібліотеки.

Фонди активно використовуються викладачами, аспірантами, магістрантами, студентами кафедри і під час підготовки до лекційних, практичних, лабораторних занять, участі у різноманітних конференціях, олімпіадах, "круглих столах", диспутах тощо.

Враховуючи той факт, що спеціальність "Культурологія" є інтегрованою гуманітарною сферою знань, яку неможливо досягнути без відповідного історичного, філософського, педагогічного, соціологічного, мистецтвознавчого, літературознавчого матеріалу, студентам доводиться активно опрацьовувати джерела із суміжних дисциплін, що також у достатній кількості представлені в бібліотеці. Особливо слід відзначити потужний книжковий арсенал, необхідний для студентів спеціалізації "Викладач історії та теорії культури", який включає монографії, навчальні посібники, методичні розробки, періодичні видання, котрі допомагають реалізувати стратегію академічної освіти у межах Рівненського державного гуманітарного університету.

Активно працюють і самі викладачі кафедри, які систематично розробляють, оновлюють, доповнюють навчальні програми, методичні рекомендації, посібники, хрестоматії, монографії, зазначені у відповідній картотеці наукових праць педагогічного колективу РДГУ, а також у звітах із наукової та навчально-методичної роботи кафедри.

Позитивною для студентів нашого фаху є співпраця наукової бібліотеки з міжнародними благодійними культурно-освітніми та громадськими організаціями і фондами, а саме: Американсько-українським фондом "Сейбр-Світло", "Відродження", "Британська Рада в Україні", фондом інтелектуальної співпраці "Україна ХХІ століття", Інститутом дослідів Волині та товариством "Волинь" (м. Вінніпег, Канада). Це розширює можливості молоді дізнаватися більше про європейську культуру, а також роль української культури у світовому просторі. І хоча частина згаданих організацій забезпечують студентів різноматематичною літературою, надсилаючи її безпо-

середньо на адресу кафедри, вони одночасно роблять ґрунтовний внесок у книжкові фонди бібліотеки РДГУ.

Як зазначено у електронній довідці на сайті університету, у колекції наукової бібліотеки РДГУ є й близько 1000 надзвичайно цінних і необхідних для студентів-культурологів примірників книг та журналів, виданих у ХІХ столітті і переданих до фондів ще учительського інституту вже після Великої Вітчизняної війни бібліотеками Одеського та Харківського університетів. Корисну інформацію майбутні фахівці черпають із сформованого бібліографічного покажчика "Каталог рідкісних видань бібліотеки РДГУ, виданих з 1814 до 1944 року".

Таким чином, як інформаційно-освітній центр вищого навчального закладу наукова бібліотека РДГУ повноцінно виконує такі функції:

- забезпечує студентам, магістрантам, аспірантам, професорсько-викладацькому складу доступ до рідкісних книг, методичних розробок, документів, недоступних іншим бібліотекам;
- здійснює багатоаспектне інформаційне забезпечення різних галузей знань, спеціальностей;
- реалізує доступ до інформації, що наявна лише в електронній формі;
- пропонує послуги одержання наукового ресурсу у мережі Інтернет;
- пропагує друковану книжкову продукцію як складову духовної культури українців.

Разом із випусковими кафедрами Рівненського державного гуманітарного університету, у тому числі й кафедри культурології, наукова бібліотека дбає про високий рівень інтелектуальної, моральної культури студентів, їх професійну підготовку та авторитет нашого ВНЗ у системі вищої освіти України на початку ХХІ століття.

Список використаної літератури:

1. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V // Офіційний вісник України. — 2007. — № 8. — С. 9—18.
2. Концепція інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України / АПН України. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського ; авт. кол.: О.В. Сухомлинська (кер.), В.Ю. Биков, П.І. Рогова, Ю.І. Артемов та ін. // Освіта України. — 2006. — 17 берез. (№ 21). — С. 6.
3. Астапенко Т. Формування екологічної свідомості засобами інформаційно-бібліотечної роботи / Т. Астапенко // Екологічний вісник. — 2006. — № 2. — С. 28—29.
4. Баркова О. Електронні ресурси як об'єкти універсальної електронної бібліотеки / О. Баркова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2004. — № 2. — С. 75.
5. Барышева О. Угрожает ли Интернет существованию библиотеки? / О. Барышева // Библиография. — 2002. — № 4. — С. 3—13.
6. Бочаров Б. Особливості формування фонду електронної бібліотеки навчального закладу / Б. Бочаров, М. Воеводіна, І. Рябченко // Вісник книжкової палати. — 2006. — № 12. — С. 37—38.
7. Бур'ян Л. Екологічне просвітництво як важлива складова діяльності публічної бібліотеки / Л. Бур'ян // Бібліотечний форум України. — 2007. — № 3. — С. 31—34.
8. Влащенко Л. Технологія створення колекції повнотекстових електронних видань у бібліотеках / Л. Влащенко, Т. Грищенко, О. Нікітенко // Бібліотечний форум України. — 2005. — № 4. — С. 26—30.

9. Власенко Л. Електронні бібліотеки та інформаційно-бібліотечні системи / Л. Власенко, Т. Грищенко, О. Нікітенко // Бібліотечний форум України. — 2006. — № 3. — С. 2—3.
10. Давыдова Н. Фонды электронных документов в библиотеке / Н. Давыдова // Научные и технические библиотеки. — 2005. — № 2. — С. 60—65.
11. Иванов В. Электронная библиотека как индикатор статуса университета / В. Иванов // Научные и технические библиотеки. — 2007. — № 8. — С. 22—31.
12. Качалина В. Интернет-ресурсы в формировании библиотечных фондов (дайджест) / В. Качалина // Библиотечное дело — XXI век. — 2004. — Вып. 2 (8). — С. 96—122.
13. Кожевникова Е. Виртуальная библиотека — к услугам пользователей университета / Е. Кожевникова // Научные и технические библиотеки. — 2004. — № 12. — С. 41—52.
14. Ткаченко Ю. "Електронні", "цифрові" та "віртуальні" бібліотеки: термінологічні зауваження / Ю. Ткаченко // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 2. — С. 14—16.
15. Перепелица И. Библиотека как центр экологической культуры / И. Перепелица // Библиотечный форум Украины. — 2006. — № 1. — С. 37—38.
16. Рогова П. Інформаційний простір України: роль освітянських бібліотек у його формуванні [Ел. ресурс] / П. Рогова, Н. Вараксіна // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2008. — № 1. — Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em7/emg.html>.
17. Шрайберг Я. Бібліотеки в умовах правової та технологічної еволюції процесів суспільного розвитку / Я. Шрайберг // Вища школа. — 2008. — № 10. — С. 33—48.

© С. Грипич, О. Білявцева, 2011